

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ
IV Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 21–22 травня 2020 року)

У двох частинах

Частина 1

Суми
Сумський державний університет
2020

Проблемы теории и практики управления. 1999. № 6. С. 59–66.

2. РБК: инновации. URL: http://i.rbc.ru/organization/item/accel_partners (дата звернення: 17.04.2019).

3. Алипов С. Венчурный бизнес в США. *Рынок ценных бумаг.* 1999. № 18. С. 22–27.

4. Васильева Е. Н. Проблемы малого предпринимательства. *Механизмы развития малого предпринимательства в зарубежных странах: аналитический сборник.* Москва: Академия менеджмента и рынка, 2014.

5. Дмитриева А. Б. Венчурное инвестирование в экономике Франции в современных условиях : дис. ... канд. экон. наук: 08.00.14 / Рос.гос. торгово-эконом. ун-т. Москва, 2013. 191 с.

6. Idinvest Partners. Venture capital in France and Europe. November 2013. URL: https://www.idinvest.com/file_bdd/dynamic_content/file_pdf_pdf_en/publications_8.pdf (дата звернення: 20.04.2019)

7. Кузьмина О. М. Критерии и объем патентной охраны по законодательству Германии и России: сравнительно-правовой анализ: автореф. дис....канд. юрид. наук. Москва, 2002. 20 с.

8. Скляренко Р. П. Структура рынка наукоемкой продукции. URL: <https://ref.online-books.net.ua/major/234/28957/> (дата звернення: 20.04.2019).

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРИВАТНИХ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ В УКРАЇНІ

Орлов О. Л.

Студент IV курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Руденко Л. Д.

к. ю. н., доцент, доцент кафедри АГПФЕБ ННІ права

Сумського державного університету

Протягом останніх десятиріч в усіх сферах суспільного та державного життя України запроваджено багато принципів змін. Значна кількість з них стосується господарських відносин. Так, громадяни отримали право самостійно з власної ініціативи та на власний ризик здійснювати систематичну господарську діяльність, одержуючи за показаними результатами прибуток, тобто займатися підприємництвом. У якості одного з шляхів здійснення такого права виступає інститут приватного акціонерного товариства.

За сталою думкою, в Європі прообрази сучасних господарських та акціонерних

товариств були відомі ще в епоху античності, коли спочатку давні греки, а потім і римляни почали об'єднуватись у торговельні, ремісничі та земельні товариства. На зламі епох в Римській Імперії вже активно створювались і діяли так звані «товариства публіканів» (лат. «societates vecigalium publicanogium»), що зараз сприймаються як прототипи сучасних закритих та приватних акціонерних товариств. Публікани, будучи особливою торговельно-фінансовою кастою всередині стану вершників, виступали відкупниками державного та муніципального майна, доходів, підрядів та поставок [1, с. 62-83].

Незважаючи на зникнення грецької та римської цивілізацій, розвиток акціонерних товариств не зупинився. В середні віки активно створювались та функціонували такі організації, як купецькі гільдії, цехи, мукомельні, гірничодобувні та морські торговельні пайові товариства [2, с. 22, 23].

Судячи з відомих нині історичних джерел, ранні гільдії (нім. «Gilde»), генетично пов'язані ще з древніми родоплемінними звичаями і інститутами, згадуються, починаючи з VII ст. Необхідно враховувати, що гільдії та цехи не тільки об'єднували ремісників за галузевою і професійною приналежністю, але одночасно проводили узгоджені дії для захисту власних інтересів. На відміну від гільдій, перші цехи (нім. «Zeche») починають простежуватися в джерелах з кінця XI – початку XII ст., тобто в період набуття гільдіями статусу виключно купецьких корпорацій, що дозволяє бачити в цехах свого роду продовження ранніх гільдій. Найбільше число цехових організацій виникло в період з середини XII до середини XIV ст., коли в Парижі функціонувало вже 350, Лондоні – 60, а Кельні – 50 цехів. З розвитком нових способів господарювання і занепадом ремесла цехи, як і гільдії, поступово втратили свій вплив і зникли [3, с. 176].

Новий етап в історії акціонерної справи розпочався з середини XIV ст., коли генуезці у 1346 р. заснували торговельне товариство нового типу – Хіосськумаону, що об'єднала державних кредиторів, які, запропонувавши державі позики, вже у 1347 р. отримали право управління державними боргами та почали виконувати функції збору державних доходів. У період між 1345 та 1371 рр. у Генуї започатковано касу Св. Георгія (іт. «Casa di San Giorgio»). Генуезькі маони та каси зараз розглядаються як початкова форма акціонерних товариств, у той час як інші форми організації купців або капіталу – лише як перехідні. Одночасно з предтечами акціонерних компаній формується торгове право (лат. «Jusmercatorum»), що включало звичаї, судові прецеденти та нормативно-правові акти, ставши передвісником сучасного акціонерного законодавства [2, с. 24; 4, с. 577].

До появи першого прототипу сучасної моделі акціонерного товариства довелось

чекати ще майже два століття, коли в 1551 р. створено «Торгову компанію купців-мандрівників для відкриття земель, країн, островів та невідомих місць», що стала наступницею Лондонської гільдії купців-мандрівників, яка функціонувала ще з другої половини XIV ст. Первісний капітал компанії, що у 1555 р. перейменована у «Московську компанію торговельних підприємців» та до 1698 р. користувалася монополією у торгівлі з Московським Царством, складався з 240 паїв, що належали 201 учаснику, серед яких значну частку становила вища британська аристократія. Московська компанія стала першою комерційною організацією, статут якої затверджено англійським парламентом [5, с. 743-745; 6, р.10; 7, р.25].

Проте найбільші прибутки з перших чартерних акціонерних товариств судилося отримати голландській та британській Ост-Індським компаніям, заснованим в кінці XVI – на початку XVII ст. з метою морської торгівлі з Індією. Перша з них спочатку об'єднувала десять учасників («акціоністи», згодом – «акціонери»), кількість яких в результаті поглинань зросла до вісімнадцяти членів. Характерною особливістю таких новоутворень стала їх майнова база, для якої використовувався не корабель, а капітал, що витрачався на організацію експедиції у складі кількох суден. Участь у капіталі (майновий елемент), який було поділено на рівні частки, названі акціями, переважала над участю в експедиції (особистий елемент). Вже через п'ять років після утворення формат компанії у зв'язку з її популярністю та прибутковістю змінено, що дозволило запровадити достроковий розподіл прибутку з вільним виходом учасників з її складу та вільним відчуженням акцій, які реєструвалися у внутрішній документації. Саме такі ознаки об'єднаної Ост-Індської компанії, як поділ капіталу на визначену кількість акцій з рівною номінальною вартістю, наявність особливого виду учасників («акціонерів») і особливого виду цінних паперів («акцій»), їх номінальної вартості, що відповідала участі в капіталі товариства, вільного відчуження акцій та обумовленого цим вільного виходу з товариства, а також обов'язкова майнова участь акціонерів, дозволяють стверджувати про наявність у цієї торгової компанії ознак сучасної моделі акціонерного товариства. Принципова відмінність між голландською та британською Ост-Індською компаніями полягала у складі їх засновників: перша ініційована урядом, а друга, в основному, – приватними особами [8, с. 96-102].

Якщо не рахувати британську Московську компанію, то до перших відомих спроб започаткування вітчизняних акціонерних товариств слід відносити практику представлення на розгляд уряду Олексія Михайловича відповідних проектів, які втім на практиці почали реалізовуватися лише у другій половині XVIII ст., коли створено компанії для торгівлі з Константинополем, Персією та Аляскою. Перша з них, «Російська в Константинополі торговельна компанія» з капіталом з 200 часток, заснована 24 лютого

1757 р. з дозволу уряду Єлизавети Петрівни. За прикладом «Константинопольської торговельної компанії» виникли такі відомі акціонерні товариства, як «Компанія перського торгу» (1758 р.), «Акціонерний емісійний банк (1762 р.) та «Російсько-Американська компанія» (1798 р.). Їх заснування відбувалося з дозволу уряду, який затверджував основні засади їх діяльності (привілеї, розмір статутного капіталу, кількість акцій, їх номінальну вартість, порядок підписки на акції). Однак таке важливе питання, як порядок прийняття рішень (одностайно чи більшістю голосів і якою саме – простою чи кваліфікованою), регулювався на локальному рівні за розсудом засновників (акціонерів). На законодавчому рівні порядок створення акціонерних товариств визначено у маніфесті, яким у 1807 р. Олександр Павлович дарував купецтву привілеї, та законі, яким у 1836 р. затверджено положення про акціонерні компанії [5, с. 743-744; 8, с. 96-102].

Після трагічних подій, які охопили державу у 1917 р. (коли у країні, що посідала 4-5 місця в світі за масштабами акціонування виробництва та торгівлі, вже нараховувалось 2990 акціонерних товариств, включаючи 232 іноземних), акціонерна справа протягом ХХст. переживала часи як занепаду, так і відродження. Перше відродження припадає на період НЕПу, коли декретом РНК від 4 квітня 1922 р. засновано головний комітет у справах концесій і акціонерних товариств, а постановою ВЦВК від 22 травня 1922р. громадянам надано право створювати акціонерні товариства. Після завершення НЕПу більшість акціонерних товариств перетворено на державні трести, що здійснювали управління підприємствами, які виступали їх членами, та через свої структурні підрозділи безпосередньо займалися господарською діяльністю. Ті, що залишилися, зосередилися на зовнішньоекономічній діяльності, керуючись положенням про акціонерні товариства від 1927 р. Після його скасування у 1962 р. нове положення про акціонерні товариства прийнято лише у 1990 р. [2, с. 59; 5, с. 744; 8, с. 103-107; 9, с. 37; 10, с. 72].

Після Другої світової війни в рамках Потсдамської угоди до участі в акціонерних товариствах допущено іноземних резидентів. Трофейних активів, що знаходилися у Фінляндії, Угорщині, Румунії та Болгарії та перейшли у власність СРСР, сформовано змішані товариства за участю СРСР в особі зовнішньоторгових організацій та цих країн. До 1987 р., коли до участі в радянських підприємствах допущено іноземних резидентів, кількість таких товариств зростає до 99 [11, с. 47-49].

Новий етап у відродженні акціонерної справи розпочався, коли у 1988 та 1990 рр. урядовими постановами державним підприємствам дозволено випуск акцій для розповсюдження їх серед своїх працівників та затверджено положення про акціонерні товариства та товариства з обмеженою відповідальністю [5, с. 744].

В умовах незалежності в Україні імпульс розвитку акціонерної справи задано з прийняттям відповідного акціонерного законодавства, включаючи Цивільний та Господарський кодекси та закони про господарські та акціонерні товариства, коли у 1991 р. запроваджено спочатку відкриті та закриті, а у 2009 р. – публічні та приватні акціонерні товариства. Причому нинішній поділ акціонерних товариств на публічні та приватні не свідчить про їх автоматичне правонаступництво від відкритих та закритих. Приватні акціонерні товариства могли виступати правонаступниками обох типів за умови, що в них приймало участь не більше 100 акціонерів на момент їх перетворення з відкритих та закритих на приватні протягом дворічного перехідного періоду. Такий перехідний період розпочався 30 квітня 2009 р. із набранням чинності Законом України «Про акціонерні товариства» та продовжувався до 30 квітня 2011 р.

За офіційною статистикою, станом на 1 березня 2020 р. кількість публічних та приватних акціонерних товариств в Україні становила відповідно 1388 та 5357 одиниць. При загальній кількості акціонерних товариств у 13864 одиниці публічні та приватні акціонерні товариства складають відповідно 10,01 та 38,64%, тобто кількість приватних акціонерних товариств більш ніж у три рази (3,86) перевищує кількість публічних [12].

З урахуванням того факту, що, починаючи з 1 лютого 2015 р., в Україні зберігається постійна тенденція до збільшення не лише загальної, але і відносної кількості приватних акціонерних товариств з одночасним зменшенням загальної та відносної кількості публічних, можна зробити висновок, що на даний момент приватні акціонерні товариства, які у своєму розвитку пройшли шлях у тисячі років, не втратили своєї актуальності та відіграють достатньо важливу роль у вітчизняній економіці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Функ Я. И., Михальченко В. А., Хвалей В. В. Акционерное право: история и теория: диалектика свободы. Минск: Амалфея, 1999. 608 с.
2. Долинская В. В. Акционерное право: основные положения и тенденции. Москва: Волтерс Клувер, 2006. 719 с.
3. Семенов В. Ф. История средних веков. Учебник для студентов ист.фак-товпед.ин-тов. Изд.4-е. Москва: Просвещение, 1975. 591 с.
4. Успенский Ф.И. История Византийской империи. Москва: Мысль, 1997. 829 с.
5. Дрыгина Н. Н. История возникновения и деятельности акционерных обществ в России. *Молодой ученый*. 2014, № 4 (63). С.743–745.
6. The Muscovy Merchants of 1555. By T. S. Willan. Manchester: Manchester University Press, 1953. 141 pp.

7. The Early History of the Russia Company, 1553 – 1603. By T.S. Willan. Manchester: Manchester University Press, 1956. 295 pp.
8. Поваров Ю. С. Акционерное право России: ученик для магистров. 3-е изд., испр. и доп. Москва: Издательство «Юрайт»; ИД «Юрайт», 2015. 705с.
9. Ившин М. С. Институционально-организационное обеспечение концессионной деятельности в России в годы НЭПа. *Актуальные проблемы российского права*. 2018, август, № 8 (93). С.35–43.
10. Кувшинова Н. А. Из истории становления и ликвидации иностранного концессионного предпринимательства в России и СССР в 1920-1930-е годы. *Вестник Воронежского государственного университета*. 2014, № 2. С.71–75.
11. Вознесенская Н. Н. Правовое регулирование и защита иностранных инвестиций в России: монография. Москва: ВолтерсКлувер, 2011. 312 с.
12. Кількість юридичних осіб за організаційно-правовими формами господарювання (на 1 березня 2020 р.): Державна служба статистики України. Дата оновлення: 01.03.2020 р. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/edrpy/ukr/EDRPU_2020/ks_opfg/ks_opfg_0320.htm (дата звернення: 22.03.2020).

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО НЕПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Жительний М. Д.

Студент V курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Руденко Л. Д.

к. ю. н., доцент, доцент кафедри АГПФЕБ ННІ права

Сумського державного університету

Прийняття Кодексу України з процедур банкрутства надало можливість реалізувати судові процедури банкрутства щодо фізичних осіб, які не мають статусу суб'єкта підприємницької діяльності. Внесення таких змін обумовлене необхідністю наближення національного законодавства до права ЄС. Проте банкрутство фізичних осіб, які не мають статусу підприємця, має істотні особливості у порівнянні з іншими категоріями неплатоспроможних суб'єктів. Внесення такої категорії осіб у Кодекс України з процедур банкрутства обумовлена необхідністю вирішення питання з заборгованостями перед банками та іншими фінансовими установами для оздоровлення фінансової системи в цілому. Проте фінансові можливості таких осіб є достатньо обмеженими та норми Кодексу України з процедур банкрутства у цій частині потребують